

CAN-DO-IT

Circulaire landbouw voor Noord-Nederland in de praktijk

De visie van Meststoffen Nederland (Kunstmest 4.0) sluit goed aan bij de Wageningse kijk op kringlooplandbouw. “Een publicatie van de hoogleraren Martin van Ittersum en Imke de Boer van de WUR over dit onderwerp inspireerde ons om visie om te zetten in praktijk”, geeft directeur van Meststoffen Nederland Reinier Gerrits aan. Vier promovendi zoeken inmiddels voor Noord-Nederland uit hoe dat het beste kan. Ze willen achterhalen wat de optimale schaal is voor het sluiten van de mineralenkringloop, hoe milieu en economie het meest harmonieus samengaan en hoe de kosten en baten eerlijk over spelers in de keten kunnen worden verdeeld.

Eén van de uitgangspunten van Van Ittersum en De Boer voor een houdbaar landbouwsysteem is een optimale menselijke consumptie van tussen 9 en 23 gram dierlijk eiwit per dag. Het maximum komt overeen met ruim drie eieren of een hamburger van honderd gram per dag. Het garandeert een blijvende rol van veehouderij. Die keuze is gebaseerd op het feit dat sommige gronden niet voor akkerbouw, maar wel als grasland voor veeteelt kunnen dienen. De auteurs gaan daarbij uit van zo weinig mogelijk verspilling: geen gebruik van vruchtbare gronden voor krachtvoer, maar bijvoeding via benutting van reststromen. In de akkerbouw zien zij een blijvende noodzaak voor de aanvulling van stikstof door middel van duurzaam geproduceerde kunstmest. Gerrits: “Dit beeld doet voor ons meer recht aan de werkelijkheid dan de kringloopvisie van het Ministerie van LNV uit 2018. De werkelijkheid is namelijk, dat de helft van de wereldbevolking rechtstreeks afhankelijk is van kunstmest om te kunnen overleven. De Wageningse visie is bovendien aangenaam rationeel en inhoudelijk, ontdaan van de emotie die in de Haagse politiek vaak de boventoon voert.”

Ideale schaal

“We hebben contact gezocht met Van Ittersum en De Boer en hebben besloten mee te doen om hun visie op kringlooplandbouw in Noord-Nederland in de praktijk te gaan brengen”, zegt Gerrits. “Deze regio is goed af te bakenen en kent al veel kringloopinitiatieven om op voort te bouwen. Daarom besloten Rabobank, Agrifirm, het ministerie van LNV en wij om het CAN-DO-IT project van de WUR – ook met de RUG – voor een periode van vier jaar op te pakken” Inmiddels zoeken vier promovendi naar antwoorden op de meest prangende vragen rond kringlooplandbouw. De eerste onderzoeker brengt de biomassa- en nutriëntenstromen in kaart. Hij gaat daarbij het huidige systeem en mogelijke toekomstscenario's doorrekenen om te kijken wat de beste schaal is om de mineralenkringloop te sluiten. Gerrits: “Lokale kringlopen genieten publiekelijk de voorkeur, maar het is de vraag hoe realistisch dat is. Het gaat erom, de kringloop met zo weinig mogelijk transportkilometers te sluiten en te kijken waar je dan in de praktijk tegenaan loopt. Wat betekent het voor de productie? Wat is de milieu-impact? Die vragen sluiten nauw aan bij de thematiek van het [Agrifood & Nature Transition Model \(ATM\)](#). Daarom hebben we de onderzoeker gekoppeld aan de ontwerpers van het ATM.” Als het goed is, krijgen agrarisch ondernemers in de dissertatie antwoord op de vraag hoe zij hun land het best kunnen inzetten. Ook kan blijken wat het sluiten van de kringloop betekent voor de intensieve veeteelt, voor de bodem en het milieu en voor de behoefte aan specifieke kunstmest in de gewenste eindsituatie.

‘Small wins’

'Small wins' kunnen waarschijnlijk een belangrijke rol spelen om het gewenste optimum te bereiken. Ze kunnen inzicht geven in hoe verandering al is gerealiseerd in de tastbare resultaten van uitgevoerde projecten. Deze kunnen vervolgens worden verbreed en verspreid. Dat is de taak van de tweede onderzoeker. Deze kijkt enerzijds vooral naar de beleidstheorie en anderzijds naar hoe dergelijke small wins in de praktijk veranderingen teweeg kunnen brengen. Welke 'small wins' zijn er te identificeren? Welke interventies zijn nodig om de lock-ins en inertie van het huidige landbouwsysteem te overwinnen?

De derde promovendus richt zich met het onderwerp 'circulariteit in agrarische productie' eveneens op 'small wins'-projecten, maar dan vanuit de economische impact en milieu-impact die met small wins is te bereiken. Welk verdienmodel kan eraan worden gekoppeld? Ook deze benadering mondt uit in een inventarisatie en selectie van de meest kansrijke benaderingen. Als ze ook nog eens zijn op te schalen, kan een uitrol aan de orde komen.

Belangrijke afwegingen

Voor Meststoffen Nederland is het interessant om te zien of de onderzoeken eerder neerkomen op vooral verwerking van dierlijke mest of op productievermindering daarvan. Aan de economische kant zit als belangwekkende vraag (in) hoe(verre) agrarisch ondernemers beloond kunnen en moeten worden voor inspanningen die de maatschappij als geheel ten goede komen. Wat is een goed beloningsmodel voor biodiversiteit, natuurbehoud, bodem- en luchtkwaliteit en waterbeheer?

Een ander relevant punt is de verhouding tussen de prestatie op wereldschaal en de lokale impact. Op wereldschaal telt dat de Nederlandse landbouw per kilo product een lage milieu-impact heeft. Tegelijk is die landbouw zo intensief, dat de lokale milieudruk te hoog kan zijn. Is dat bijvoorbeeld op te lossen door in Nederland minder producten, maar met een hogere toegevoegde waarde te produceren, of kunnen we door betere technieken die lokale milieudruk verminderen met behoud van productie?

Rechtvaardige transitie

Het zou kunnen dat er in de landbouweconomie een optimum met een lage milieudruk en een goed verdienmodel is. Maar hoe kansrijk is dit, als het sommige partijen in de keten veel kost, terwijl het andere veel oplevert? Het vierde promotieonderzoek van CAN-DO-IT gaat daarom in op een zo rechtvaardig mogelijke kosten- en batenverdeling in de keten.

De uitkomsten van alle onderzoeken maken het mogelijk om toekomstig beleid en regelgeving af te stemmen op de oplossingen die de optimale verhouding tussen het milieu en economie bevorderen.